Την τάση βέβαια αυτή όπου η κομματική μερική οπτική μετατρέπεται αίφνης σε καθολικό εθνικό συμφέρον την αγκαλιάζουν όλα σχεδόν τα κόμματα ανά την υφήλιο.

Μεγαλόστομος, αλαζονικός, βέβαιος για τις επιλογές του ο Τράμπ ήταν σίγουρος για την δεύτερη νίκη του στις ΗΠΑ. Και πράγματι αυτό θα συνέβαινε αν κρίνουμε από το ποσοστό που τελικά πέτυχε, αν την Αμερική δεν χτυπούσε ανελέητα η πανδημία του κορωνοιού. Το αποτέλεσμα δεν τον ευνοεί αριθμητικά. Όμως εκείνο που πέτυχε ίσως χωρίς να το γνωρίζει και ο ίδιος, είναι ότι προκάλεσε ένα τεράστιο κύμα επανακαθορισμού των πολιτικών και ιδεολογικών τάσεων στην Αμερική. Αναμόχλευσε τις γραμμές διακρίσεων εντός της κοινωνίας και αλλού τις μετέφερε προς τα πίσω ή δεξιά και αλλού προς τα μπρος και αριστερά.

Η Αμερική είναι μία τεράστια χώρα κρινόμενη και με ποιοτικά και με ποσοτικά κριτήρια. Ίσως η ισχυρότερη στον πλανήτη και όπου αναμείχθηκε προκάλεσε μεγάλες αναστατώσεις και αναδιατάξεις στο εξωτερικό και στο εσωτερικό. Η στρατιωτική της ισχύς δοκιμάστηκε θετικά στον Ειρηνικό και παρά τις απώλειες στο Πέρλ Χάρμπορ, η νίκη στο Μιντγουέη της επέτρεψε να επικυριαρχήσει σε ολόκληρο το ημισφαίριο και από εκεί στον υπόλοιπο κόσμο. Ήταν η έναρξη της φάσης της παγκόσμιας επέκτασης και κυριαρχίας σε κάθε τομέα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων από τον τεχνολογικό έως τον στρατιωτικό. Το 1990-91 το εμπόδιο της διατήρησης αυτής της κυριαρχίας που ονομάζονταν Σοβιετική Ένωση εξαφανίστηκε με παράδοξο ιστορικά τρόπο, αφήνοντας όλα τα πεδία ανοικτά και ελεύθερα για την ανύψωση της αμερικανικής σημαίας.

Οι περιφερειακές συγκρούσεις στις οποίες αναμείχθηκε, όπως στο Βιετνάμ, στον Περσικό, στο Αφγανιστάν στο Ιράκ, επιβεβαίωσαν την θέληση της για άσκηση όχι μόνο ηγεμονίας αλλά και στρατηγικής κυριαρχίας. Αυτό ή το αντίθετο ήταν αποτέλεσμα των επεκτατικών πιέσεων του οικονομικού τομέα δηλαδή των μεγάλων αμερικανικών πολυεθνικών επιχειρήσεων οι οποίες έψαχναν τρόπους για αύξηση των περιθωρίων κέρδους που υπαγόρευε ο υψηλός ανταγωνισμός.

Η διασπορά των πολυεθνικών αμερικανικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη, στον Ειρηνικό ακόμα και στην Κίνα, είχε ως μερικό αποτέλεσμα την μεταφορά πλεοναζόντων πόρων από

την Αμερική στο εξωτερικό. Αν δεν γινόταν έτσι οι πόροι αυτοί θα πίεζαν την κεφαλαιακή αξία και τα στοιχεία του εθνικού ενεργητικού, θα έχαναν μέρος της δύναμης τους. Από την άλλη όμως φάνηκε ορατά ότι η απασχόληση δέχθηκε ένα είδος μικρής πίεσης.

Η διεθνοποίηση αυτή ως διαδικασία της αμερικανικής επέκτασης δημιούργησε τάσεις και στο εσωτερικό της αμερικανικής κοινωνίας. Υπερεθνικοποίησε όπως ήταν φυσικό μέρος της αμερικανικής ελίτ που δραστηριοποιούνταν στο εξωτερικό και ταυτόχρονα επέτρεψε στις διάφορες υπό εθνικότητες να προβάλουν δικαιώματα στο πολιτικό και οικονομικό τομέα. Βέβαια τα δικαιώματα που παραχωρήθηκαν στις μειονότητες της αμερικανικής κοινωνίας δεν ήταν αγαθή προσφορά του αγγλοσαξανικού κατεστημένου αλλά καρποί μακροχρόνιων αγώνων αυτών των ανθρώπων. Μαύροι πληθυσμοί, ισπανόφωνοι, ασιάτες, νότιο Ευρωπαίοι και ό,τι άλλο είδαν να βελτιώνεται κάπως η κοινωνική και η οικονομική τους κατάσταση στο μέτρο που αυτοί ενσωματώνονταν στους κώδικες και τρόπους ζωής του κυρίαρχου πολιτισμικού πυρήνα δηλαδή των λευκών αγγλοσαξόνων προτεσταντών. Πολλοί απ' αυτούς μάλιστα έκαναν μεγάλες περιουσίες και απόκτησαν φήμη και εξουσία.

Η Αμερική δημιουργήθηκε μετά την διακήρυξη της Ανεξαρτησίας από τις αρχές του αγγλικού προτεσταντισμού και μάλιστα στην πουριτανική του εκδοχή. Ο Άρθουρ Σλέσιντζερ έγραφε: «Η γλώσσα του καινούριου έθνους, οι νόμοι του, οι θεσμοί του, οι πολιτικές του ιδέες, η λογοτεχνία του, τα έθιμα του , οι προσλαμβάνουσες παραστάσεις του, οι προσευχές του προέρχονταν κυρίως από την Βρετανία». Βέβαια κατά την πορεία της ιστορικής εξέλιξης ο πολιτισμικός πυρήνας δέχθηκε νοθεύσεις και αλλοιώσεις. Η «συνταγματική διακυβέρνηση των Τιδόρ» που εφαρμόσθηκε κατά τον 16 και τον μισό 17 αιώνα, άλλαξε εκ θεμελίων στο Ηνωμένο Βασίλειο αλλά διατηρήθηκε μέχρι και τον 20 αιώνα στην Αμερική.

Τα μεγάλα κύματα των μεταναστών δημιούργησαν την Αμερική από την αρχή και συνεχίσθηκαν μέχρι και τη δεκαετία του 1960. Οι κουλτούρες των οποίων ήταν φορείς συγχωνεύθηκαν ή «υποδουλώθηκαν» στην κυρίαρχη κουλτούρα του αγγλικού προτεσταντισμού. Αυτό δεν έγινε τις περισσότερες φορές με δημοκρατικό ή συναινετικό τρόπο. Οι μετανάστες αν δεν ήταν σε θέση να δεχθούν τους κώδικες ζωής και θρησκείας των λευκών αγγλοσαξόνων θα παρέμεναν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής και κατά συνέπεια στο πυκνό πλέγμα της φτώχειας. Ο εξαμερικανισμός ήταν μία διαδικασία με σοβαρές επιπτώσεις ψυχικής καταπίεσης.

Το 1967 ο Χάρολντ Κρούζ δήλωσε ότι η «Αμερική είναι ένα έθνος που ψεύδεται για το τι είναι και ποιοι το αποτελούν. Είναι ένα έθνος μειονοτήτων που κυβερνιούνται από μία μειονότητα – σκέφτεται κι' ενεργεί σαν να ήταν έθνος λευκών Αγγλοσαξόνων

προτεσταντών». Αλλά και ο Μπένζαμιν Σβάρτς συντάσσεται με αυτές τις απόψεις γράφοντας : «η αμερικανική εθνική ταυτότητα προήλθε από την ικανότητα και προθυμία μιας αγγλικής ελίτ να εντυπώσει την εικόνα της σε άλλους ανθρώπους που έρχονταν στη χώρα. Οι θρησκευτικές και πολιτικές αρχές αυτής της ελίτ, τα έθιμα της και οι κοινωνικές της σχέσεις, τα πρότυπα της όσον αφορά τις προτιμήσεις και την ηθικότητα ήταν επί τριακόσια χρόνια τα κυρίαρχα στοιχεία της Αμερικής και εξακολουθούν να είναι κατά βασικούς τρόπους παρά το ότι πανηγυρίζουμε για την «ποικιλομορφία. Όποια απαλλαγή από εθνοτικές και εθνικιστικές συγκρούσεις έχει απολαύσει αυτή η χώρα … κατέστη δυνατή χάρη σε μια πολιτισμική και εθνοτική κυριαρχία που δεν ανεχόταν τη σύγκρουση ή την σύγχυση σχετικά με την εθνική ταυτότητα».

Άλλωστε και ο Χάντιγκτον αναφέρει στο « Ποιοι είμαστε» ότι οι επικριτές της κυρίαρχης αντίληψης έχουν δίκιο. « Εκατομμύρια μετανάστες και τα παιδιά τους απέκτησαν πλούτο, δύναμη και κοινωνική θέση στην αμερικανική κοινωνία ακριβώς γιατί αφομοιώθηκαν από την επικρατούσα αμερικανική κουλτούρα, πυρήνας της οποίας ήταν ο προτεσταντισμός».

Ο αμερικανικός προτεσταντισμός εκφράστηκε με διαφορετικές μορφές εκκλησιών στην Αμερική. Ευαγγελικοί, ευσεβιστές, κουάκεροι, βαπτιστές, μορμόνοι, κλπ, δημιούργησαν ένα πυκνό πλέγμα δράσεων σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής που δεν ήταν εύκολο να διαπεραστεί. Αν δεν επικρατούσε ο προτεσταντισμός αλλά ο καθολικισμός αναρωτιέται ο Χάντιγκτον η Αμερική θα ήταν ή ίδια ή όχι; Ασφαλώς όχι. Θα ήταν Κεμπέκ, Βραζιλία κλπ.

Όλες οι άλλες εθνότητες αναγκάστηκαν να αποδεχθούν την κυριαρχία του αγγλικανισμού και του αμερικανικού πιστεύω. Οι Γερμανοί μετανάστες και έποικοι που εγκαταστάθηκαν στην Πενσυλβάνια αξίωσαν να διατηρήσουν τη γερμανική γλώσσα και τις δικές τους παραδόσεις στους διάφορους θυλάκους του Ουισκόνσιν στα γερμανικά σχολεία αλλά απέτυχαν. Οι αξιώσεις τους απορρίφτηκαν.

Ο πολιτισμικός πυρήνας της κυρίαρχης κουλτούρας άρχισε να χαλαρώνει στη πορεία των χρόνων δεχόμενος την πίεση που προερχόταν από τα κινήματα που εγγράφηκαν τα τελευταία 300 χρόνια στην αμερικανική ιστορία. Οι παράγοντες που δημιούργησαν αυτή την ιστορική εξέλιξη ήταν πολιτικοί, ιδεολογικοί και οικονομικοί. Ο φιλελευθερισμός του Τζον Λόκ με τον ορθολογισμό του Διαφωτισμού, και ο ρεπουμπλικανισμός των Ουίγων ήταν κεντρικής σημασίας κινήματα ιδεών. Το 1730 -40 οι ιδέες αυτές ριζοσπατικοποίησαν και τις θρησκευτικές κινήσεις. Εκατό χρόνια αργότερα ένα δεύτερο κύμα κοινωνικών συνειδητοποιήσεων εμφανίστηκε και πάλι γύρω από τις θρησκευτικές δοξασίες. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ήταν ότι η εξάπλωση των εκκλησιών ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τις κοινωνικές ανάγκες και τις κοινωνικές διεργασίες αποβάλλοντας σε μέγιστο βαθμό την

απόλυτη μεταφυσική των δογμάτων. Για παράδειγμα η κατάργηση της δουλείας ήταν αξίωση και επιταγή αυτών των εκκλησιαστικών ριζοσπατικοποιήσεων που προωθούσαν την ελευθερία και την ισότητα. Λίγο αργότερα το 1890 το αγροτικό και προοδευτικό κίνημα προώθησαν μεταρρυθμίσεις που αξίωναν την εξάλειψη του χάσματος θεσμών και ιδανικών ζητώντας μια δίκαιη και εξισωτική κοινωνία.

Το 1960 και ’70 στα πλαίσια της εξάπλωσης του ευαγγελικού προτεσταντισμού προωθήθηκαν πολιτικά και κοινωνικά αιτήματα όπως η αντίθεση στον πόλεμο του Βιετνάμ, η κριτική στις φυλετικές διακρίσεις και η κατοχύρωση δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Οργανώσεις όπως η Χριστιανική Ηγεσία του Νότου, η Νέα Αριστερά, και άλλες, προώθησαν θέματα σχετικά με τη μείωση της κυβερνητικής εξουσίας, μείωση των φόρων, ελευθερία στις αμβλώσεις και απότιση σεβασμού στις μειονοτικές κουλτούρες.

Όλες αυτές οι δράσεις των κινημάτων είχαν ως στόχο τη χαλάρωση του αγγλοσαξωνικού πολιτισμικού πυρήνα και την ανάδειξη μιας μορφής κοινωνίας με πολλές κουλτούρες. Μια κοινωνική ποικιλομορφία με σεβασμό στη διαφορετικότητα και τον πλουραλισμό.

Οι φιλελεύθερες υπέρ εθνικές ελίτ που συνδέονταν άμεσα ή έμμεσα με την παγκόσμια οικονομία και τις πολυεθνικές ζητούσαν και πέτυχαν κατοχύρωση οικονομικών και νομικών δικαιωμάτων από τις κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής. Πολλές φορές απαιτούσαν προκειμένου να επενδύσουν στις οικονομίες τους και προνομιακή μεταχείριση από τις κυβερνήσεις όπως για παράδειγμα στο Βιετνάμ. Τα προνόμια αυτά τα υποστύλωναν και με την στρατιωτική ισχύ.

Η διάχυση και αναγνώριση δικαιωμάτων στις πιεσμένες μειονότητες όχι αποκλειστικά εθνοτικές αλλά και κοινωνικές, ως παράγωγο της διεθνοποίησης των αμερικανικών επιχειρήσεων ήταν μία νέα πολιτική στρατηγική που σε γενικές γραμμές εφαρμόστηκε μέχρι πρότινος και από τους δημοκρατικούς και τους ρεπουμπλικάνους στην Αμερική.

Τα αποτελέσματα της διεθνούς στρατηγικής της αμερικανικής επέκτασης ήταν εντυπωσιακά σε πολλούς τομείς και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Θα υπογραμμίσω σ’ αυτό το σημείο μόνο δύο. Το πρώτο είναι ότι παρήχθησαν μεγάλα κέρδη από τις εξωτερικές επενδύσεις λόγω του χαμηλού εργασιακού κόστους των χωρών υποδοχής τα οποία κέρδη διανεμήθηκαν με τραγικά άνισο τρόπο στο εσωτερικό και το δεύτερο είναι ότι οι μεταναστευτικές ροές, όπως συνήθως αποκαλούνται οι μετακινήσεις πληθυσμών, αυξήθηκαν σε υψηλά επίπεδα. Ιδιαίτερα από τις χώρες της λατινικής Αμερικής και το

Μεξικό. Στη νότια Καλιφόρνια, στο Λος Άντζελες και αλλού ο μισός περίπου πληθυσμός είναι ισπανόφωνος. Φαινόμενα ισπανοποίησης έχουν καταγραφεί και στο Μαιάμι. Αυτό σε συνδυασμό με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εθνοτήτων και μειονοτήτων επέφερε την αλλοίωση και χαλάρωση της ισχύος του Άγγλο – Σαξονικού προτεσταντισμού. Η εθνική ταυτότητα άρχισε να δέχεται τις αλλοιωτικές συνέπειες της αμερικανικής διεθνοποίησης.

Ο Τράμπ και οι ρεπουμπλικάνοι πριν πέντε χρόνια κήρυξαν την έναρξη του αγώνα εναντίον αυτής της εξέλιξης. Η Αμερική άρχισε να αναδιπλώνεται και να θέτει φραγμούς και σχολαστικό έλεγχο και στου μετανάστες και στο ελεύθερο εμπόριο και στις νομισματικές παρατυπίες της Κίνας την οποία κήρυξε ως κύριο αντίπαλο της. Η αναδίπλωση επεκτάθηκε και στον στρατιωτικό τομέα. Αμερικανικές δυνάμεις αποσύρθηκαν από πολλά σημεία της υφηλίου όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, η Μέση Ανατολή και απ' αλλού.

Οι αμερικανικοί κεφαλαιακοί πόροι θα έπρεπε να παραμείνουν και να επενδυθούν στην Αμερική και όχι στο εξωτερικό με σκοπό τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των Αμερικανών. Οι κεντρικές και μεσοδυτικές πολιτείες δηλαδή αυτοί οι πληθυσμοί που η διεθνοποίηση τους δεν έφτασε σε μεγάλα επίπεδα ασπάσθηκαν αμέσως αυτή τη πολιτική η οποία προωθούσε την επανακυριαρχία του πολιτισμικού πυρήνα των λευκών προτεσταντών που θα επέρχονταν με τον περιορισμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των επί μέρους εθνοτήτων. Επί πλέον οι περιορισμοί στο εμπόριο και την εκροή κεφαλαίων θα επέφεραν θετικές συνέπειες στην οικονομία και κυρίως θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας. Στο βαθμό που εφαρμόσθηκαν αυτές οι πολιτικές από τον Τράμπ τα αποτελέσματα αυτά επιτεύχθηκαν τουλάχιστον βραχυχρόνια. Η ανεργία για παράδειγμα έφθασε πριν την έκρηξη της πανδημίας στο ιστορικό 3,4%.

Οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο στρατηγικών, αυτής της αναδίπλωσης στις αρχές και αξίες των ιδρυτών πατέρων και της διεθνοποίησης που επιβάλλουν οι οικονομικές νομοτέλειες ήταν σχεδόν καθημερινές όχι μόνο στα επίπεδα της διχασμένης αμερικανικής ελίτ αλλά και στα λαϊκά επίπεδα και οργανώσεις.

Η πολιτική Τράμπ γνώρισε στις πρόσφατες εκλογές μεγάλη απήχηση και για έναν επί πλέον λόγο. Τα κέρδη που καταγράφηκαν και στον πραγματικό και στο χρηματοοικονομικό τομέα της οικονομίας, τα τελευταία είκοσι χρόνια, διανεμήθηκαν μέσω τυπικών και άτυπων μηχανισμών σε πολύ μικρό ποσοστό Αμερικανών. Το κίνημα του 1% είχε ως στόχο κυρίως αυτά τα αποτελέσματα της πολιτικής του δημοκρατικού κόμματος η οποία πολιτική μεγέθυνε τραγικά τις εισοδηματικές ανισότητες.

Η οριακή νίκη των δημοκρατικών του Μπάιντεν οφείλεται σε ένα αναπάντεχο γεγονός που ο Τράμπ υποτίμησε και υποβάθμισε και όχι στην επικυριαρχία της πολιτικής του άνισου διαμοιρασμού των ωφελειών που επέφερε η οικονομική διεθνοποίηση. Ο κακός χειρισμός της κυβέρνησης Τράμπ στην αντιμετώπιση της πανδημίας είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο εκατοντάδων χιλιάδων Αμερικανών πολιτών. Τα στρώματα που βρίσκονται στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας γνώρισαν το μεγαλύτερο πλήγμα από τον κορωνοιό και φυσικά αυτό εκφράστηκε και στην πολιτική τους επιλογή. Αν ο Τράμπ είχε επιδείξει διαφορετική στάση έναντι της πανδημίας όπως του υπέδειχναν αρχικά οι επιστήμονες ενδεχομένως η νίκη του έναντι του Μπάιντεν των δημοκρατικών να ήταν αναμφισβήτητη.

Το πως θα εξελιχθεί και αναπτυχθεί η αλυσίδα των αντιπαραθέσεων στην αμερικανική κοινωνία και πολιτική θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, εσωτερικούς και εξωτερικούς. Δεν είναι εύκολο να γνωρίζουμε από τώρα ποια στρατηγική τελικά θα επικρατήσει στο βάθος του χρόνου. Οι ιστορικές νομοτέλειες υποδεικνύουν την επικράτηση της δίκαιης διεθνοποίησης. Εκείνο πάντως που μοιάζει βέβαιο είναι ότι ο Τράμπ δεν θα παραιτηθεί από την πολιτική της ενίσχυσης του πολιτισμικού πυρήνα, που εγκαινίασε με την προεδρία του το 2016 αλλά ούτε και οι ρεπουμπλικάνοι μετά από την τεράστια απήχηση που βρήκε το κόμμα τους στα εκατομμύρια των Αμερικανών ψηφοφόρων. Ως συμπέρασμα θα σημειώσω πως αν η νέα δημοκρατική διακυβέρνηση δεν αντιμετωπίσει τις αιτίες που δημιουργούν τις τεράστιες εισοδηματικές ανισότητες μεταξύ των Αμερικανών τότε ο τραμπισμός θα επιστρέψει δριμύτερος.

Κουρματζής Θάνος

Οικονομολόγος / Στατιστικός / Συγγραφέας